

СТЈУАРТ ЈУАН

У ПОСЕТИ ЕДВАРДУ БЕРНИЗУ

Када сам започео истраживање за ову књигу, у покушају да откријем друштвене и историјске корене који би разјаснили безусловну улогу ПР-а у нашем друштву, једна од првих станица на том путовању била је посета Едварду Л. Бернизу, човеку који је почетком 1910-тих постао један од најутицајнијих пионира америчког односа с јавношћу, особи чија је биографија, иако не нашироко позната, оставила дубоког трага у конфигурацији данашњег света.

Рођен у Бечу 1891, Берниз је био двоструки нећак Сигмунда Фројда. (Његова мајка била је Фројдова сестра, а отац је био брат Фројдове супруге.) Његово порекло га је већ само по себи засуло обиљем идеја и навикло га на привилегије и удобности буржоаског друштва. Берниз је, такође, био далековиди архитекта модерних техника пропаганде, које су од 1920-тих па наовамо драматично много помогле да се учврсти веза између теорија масовне психологије и корпоративних и политичких убеђивања.

Током Првог светског рата служио је војску као пешадинац за Одбор о јавном информисању Сједињених Држава, огромну апаратуру америчке пропаганде мобилисану 1917. у циљу да пакује, рекламира и продаје рат као нешто што ће „свет учинити безбедним за демократију”. Овај одбор постаће калуп у коме ће се моделовати маркетиншке стратегије за све ратове који ће уследити до дана данашњег. Већ двадесетих, Берниз је суверено овладао везом између продајне кампање и популарних друштвених актуелности, када је – радећи за Америчку дуванску компанију – убедио учеснице марша за женска права у Њујорку да држе лаки страјк цигарете као симболичне „бакље слободе”. У октобру 1929. Берниз је, такође, осмислио, сада већ познати, „глобални

медијски догађај”, измисливши „Златни јубилеј светла”, спектакл који се славио широм света, као сећање на педесету годишњицу електричне сијалице, потајно спонзорисан од стране ГЕ (General Electric Corporation).

Иако је Берниз по рођењу био аустријски Јеврејин, његов рад и живописно стваралаштво инспирисали су Јозефа Гебелса, озлоглашеног проповедника нацистичке пропаганде – или бар тако тврди легенда о ПР-у. Бернизов утицај остаће постојан и у ери након Другог светског рата. Једноставно речено, Бернизова каријера, више од било ког другог појединца, изборила је оно што је постало стратегија и пракса ПР-а у Сједињеним Државама.

Сусрео сам се с Бернизом и раније. Раних седамдесетих, када сам писао књигу о друштвеној историји рекламе, *Кайише-ни свесџи*, наишао сам на неке његове записе, највећим делом из двадесетих. На страницама књиге он се, сасвим подесно, помаља као елоквентан и утицајан идеолог америчке потрошачке културе у настајању.

Потом, средином осамдесетих, када сам радио на другој књизи, *Пошрошачке слике*, поново сам налетео на Берниза. Овога пута то је првенствено било путем његових записа из четрдесетих и педесетих, када је, као већ искусни учесник масовног убеђивања, помогао у поучавању политичких лидера на тему коришћења масмедија, а посебно на тему визуелних симбола као инструментаријума онога што је он назвао „инжењеринг сагласности”. Још једном, Берниз се, путем свог плодног и сугестивног писања, појавио као главни јунак у једном од мојих рукописа. Оба моја сусрета са Бернизом била су попут сусрета историчара и историјских личности о којима пишу. Они су заправо били размена између старих списа и радозналост ума њиховог читаоца и интерпретатора. Када сам почињао мој рад из друштвене историје ПР-а раних деведесетих, с разлогом сам претпоставио да је Берниз одавно преминуо. Но поново, његова живописна дела, која је оставио за собом, била су ми толико блиска да се чинио готово ухватљивим. Међутим, убрзо сам сазнао да је моја разумна претпоставка нетачна. У разговору са својим комшијом, Ричардом Вајнером, који је истакнути члан ПР братства, дошао сам до информације да је Берниз још жив, настањен у Кембриџу, држава Масачусетс. Вајнер ме је саветовао: „Ако ћеш да напишеш ту књигу, мораш да разговараш с Едијем Бернизом.” Био сам запањен и одушевљен што је Берниз доспео до времена садашњег. Такође ми је било забавно што га Вајнер ословљава са Еди. Иза ауре историјске личности налазио се добрица звани Еди. Издејствовао сам Бернизов број и кренуо да организујем интервју. Он је тада

био надамак свог деведесет и девог рођендана и нисам знао шта да очекујем. Хоће ли ме видети? Хоће ли бити изнурен? Био је веома стар. Први покушај позива досегао је само до телефонске секретарице. Женски глас званичног тона обавестио ме је да сам добио канцеларију др Едварда Л. Берниза и да др Берниз тренутно није доступан. Упућен сам да оставим поруку. За човека од скоро сто година Берниз је још увек уобичајено добро комуницирао у пословном смислу.

Рекао сам машини: Зовем се Стјуарт Јуан. Ја сам историчар, писац. Тренутно радим на књизи о друштвеној историји ПР-а. Веома бих волео да дођем у Кембриџ да посетим „др Берниза” и да бих спровео интервју. Оставио сам број свог телефона са напоменом да ћу, уколико не добијем одговор ускоро, поново назвати. Два дана касније уследио је позив од Берниза. Било је чудно, као сан. Након мог искуства праћења његових историјских стопа, било је као да разговарам са делом историје путем импровизованог телефона. Глас му је био мек, помало промукао, глас старијег човека, али је, да будем искрен, такође звучало спретно и пословно.

Распитивао се о мени, о мом пореклу, где сам студирао, о књизи коју пишем. Рекао сам му да сам историчар културе са нарочитим занимањем за начине на који се масмедији укрштају са искуством америчког живота двадесетог века. Рекао сам му да знам много тога о њему, његовом животу и доприносима и напоменуо сам да сам скоро објавио књигу која истражује утицај комерцијалног лика на контуре америчког друштва. Не изгубивши нит, Берниз је борбено одговорио: „Вама је, свакако, јасно да се ми не бавимо сликама, већ реалношћу.”

Мој фасцинантни сусрет са Бернизом је почео. Већ сам научио прву лекцију од мајстора. У идеалним условима, посао ПР-а није просто распрострањавање повољних слика и утисака за клијента. За Берниза, а како ћу касније сазнати, и за многе друге у овом пољу, циљ је био много више од тога. ПР је заправо обликовање и пројектовање, веродостојно излагање саме стварности.

Да не бих наставио интервју телефоном, желео сам да га сретнем лицем у лице, уредио сам да посетим Берниза у његовом дому, на Колумбов дан, 1990. године. У недељама које су претходиле нашем сусрету, подсетио сам се неких његових дела: *Кристална сањивост јавног мишљења* (1923), *Пропаганда* (1928), *Инженеринг сагласности* (1947), и његове аутобиографије, *Биографија идеје: Мемоари ПР саветодавца, Едварда Л. Берниза* (1965). Прегледао сам и нека дела која нисам читао раније: књиге, неке кратке памфлете и говоре. Берниз је, међутим, тражио да предстојећи

интервјуу буде одрађен по његовим правилима. Послао ми је фотокопију своје библиографске белешке, која се недавно појавила у специјалном издању магазина *Лајф*, а који је доносио листу сто најутицајнијих Американаца двадесетог века.

Прохладног сивог јутра, 12. октобра 1990. године, превезао сам се мини бусом од Лагардије до Логан аеродрома у Бостону, остављајући себи довољно времена да стигнем до Бернизовог дома у договорено време за интервју, у један сат. Прелазећи реку Чарлс у Кембрицу, такси ме је возио према лавиринту старих улица оивичених дрворедом, а које су се граничиле са Харвардским тргом, и зауставио се испред великог црвеног броја седам, за који ме је Берниз информисао да означава његову кућу. Кућа је била свечана, пространа, уоквирена белим дрветом, окружена живицом, непретенциозна. Корачајући стазом која је водила до врата, нисам знао шта да очекујем. Позвонио сам и чекао. Прошло је минут-два и није било ничега. Ни звука. Да ли је заборавио? Да ли је очигледна разумност са којом је разговарао са мном телефоном била привидна? Зазвонио сам поново и чекао. Затим је прошао још минут и почео сам да бивам неутешан, када сам зачуо меке кораке који се полако приближавају вратима. „Берниз?” помислио сам. Уместо њега средовечна Кинескиња одшкринула је врата и рекла: „Да?” Представио сам се и рекао да сам пре неколико недеља заказао интервју са господином Бернизом за ово поподне. Погледала ме је упитно, а онда промрмљала нешто о томе како се он јуче разболео. Позвала ме унутра и рекла да сачекам у библиотеци на првом спрату. Потом је отишла да испита да ли ме он заиста очекује. Док сам чекао, истраживао сам полице простране собе са високом таваницом у којој сам се налазио. То је била невероватна колекција књига, хиљаде њих: о јавном мишљењу, индивидуална и социјална психологија, прегледи истраживања, пропаганда, психолошко ратовање итд. – обимна библиотека горућих ствари људске мотивације и стратегије утицаја у периоду од преко стотину година. Ово нису биле полице с књигама неког површног ситничара, већ арсенал интелектуалца. Нишан скоро сваког тома био је уперен ка мети фалсификовања јавног става. Овде у пространој белој соби у Кембрицу, Масачусетс, налазила се поставка идеја које су инспирисале и информисале главну преокупацију двадесетог века: систематско обликовање јавног мишљења.

Заокупљен овим мислима, изненада сам чуо кораке који се убрзано приближавају вратима библиотеке. Претпоставио сам да је поново Кинескиња која долази да ме обавести о Бернизовом стању и припремио сам се за лоше вести. Али када су се врата

широко отворила, тамо, испред мене стајао је – у удобном, браон троделном оделу са краватом, и искром у његовим мудрим очима, несташан мали човек проређене беле косе. Ти жустри кораци које сам чуо били су Бернизови, кораци који су се ужурбано кретали ка прагу стоте. Упркос свим оним годинама у којима сам размишљао о њему као о виспреном и циничном манипулатору јавном свешћу, био сам задивљен. Његов физички лик подсетио ме је на слике остарелог Алберта Ајнштајна које сам виђао. Берниз ми је пришао, а затим смо се осмехујући се формално упознали. „Желео бих да имате ово”, рекао сам и предао му потписан примерак своје последње књиге *Појтрошачке слике*, коју је прихватио климнувши главом у знак одобравања. Објаснио ми је да бисмо требали да пођемо горе, у његову канцеларију ради интервјуа. Одвео ме је до почетка великог кружног степеништа. Са леве стране био је лифт са столицом, попут оних намењених добродостојећим инвалидима, а који се могу видети на филмском платну.

„Јеси ли се икад провозао у једном од ових?”, упитао ме је.

„Не, виђао сам их само у филмовима”, одговорио сам искрено.

„Хајде!”, наредио ми је попут радника у забавном парку.

Окренуо сам се и сео са стопалима на металној платформи која се налазила на доњем делу столице.

„Помери стопала!”, рекао је.

„Молим?”

„Помери стопала уназад.”

Иако ми ништа није било јасно, повукао сам стопала уназад остављајући узак обод на металној платформи. Он је, затим, стао на обод са својим малим крушколиком телом које је лебдело испред мене.

„Треба ли да Вас придржим?”, упитао сам забринут за његове крхке кости.

„Не”, одговорио је незаинтересовано, пошто је притиснуо дугме са стране столице; клизили смо заједно и с малим окретом на ћошку, стигли смо на други спрат. По завршетку вожње, Берниз је скочио на одмориште, а ја сам, помало дрхтајући, пошао за њим. „Не бавимо се сликама”, помислио сам, „бавимо се реалношћу”. Повео ме је кроз мрачну просторију одморишта. Његови зидови били су прекривени урамљеним црно-белим фотографијама, већина је била потписана. Без речи, а опет речито, ове фотографије смештале су мог древног домаћина у само срце столећа. Берниз на путу ка мировној конференцији у Паризу, 1919. Берниз са Енриком Карузом. Берниз и Хенри Форд. Берниз и Томас Едисон. Берниз и Двајт Дејвид Ајзенхауер. Потписани портрет његовог

ујака Фројда такође је био упадљив. Берниз са „великим људима” и „великим догађајима” двадесетог века. Гледао сам... са страхопоштовањем. Није рекао ништа. Стајао сам у тишини задивљен и фасциниран свим тим. Из фото галерије ступили смо у малу канцеларију, светларник, и сели за претрпан сто. Почели смо да разговарамо. Постављао је питања, о мени, мом пореклу и о томе шта ме је привукло његовом делу посебно, а шта уопште широј студији о комуникацијама у Америци двадесетог века. Почео сам са реторским питањем: „Како се можемо бавити културом двадесетог века, а да се не дотакнемо...?” „...основе размене идеја које чине културу”, довршио сам своју мисао. Полазећи са различитих становишта, различитих епоха, ипак смо разумели један другог. Знао је за чим трагам. Унутар моје историјске студије о ПР-у, заправо сам тражио смисао нарочитих процеса презентације и перцепције – „размене идеја”, које су, како је он то рекао, учиниле да се културни живот издвоји у ери масовне комуникације.

Следећа четири сата била су класични Берниз. Изнова и изнова, слушао сам дословце понављање тема, прича, па чак и специфичних фраза, које сам толико пута срео у његовим делима. На страну стварно искуство сусрета са Бернизом, ипак су ми неке ствари у том интервјуу биле нове и доприносиле су подручју и текстури историје која следи. Посебно сам био заинтригиран, на пример, Бернизовим размишљањем на тему везе његовог мишљења и мишљења Волтера Липмана, који је објавио књигу под насловом *Јавно мишљење* 1922. Само годину дана пре него што се појавио Бернизов први ПР манифест *Кристјалисање јавног мишљења*. (Бернизова књига *Пропаганда* 1928. уследиће годину дана након Липмановог наставка *Јавног мишљења*, под називом *Фантомска јавност*.) Но, било је неких аспеката интервјуа које је вредно поменути овде, аспекте који се рефлектују на историју и значење самог ПР-а.

Прво, Берниз је, без стида, изразио своје хијерархијско виђење друштва. Понављајући, он се држао тога да, иако многи људи на свет око себе реагују инстинктивно, без размишљања, постоји она „интелигентна неколицина” која је испуњена одговорношћу контемплирања и утицања на плиму историје. Берниз ме је препознао као једног од те неколицине, па је био вољан да са мном искрено подели своју перспективу.

Иако је у току свог живота нашироко писао о демократији и важној улози коју ПР има у демократском друштву, сам Берниз није био демократа. Веома је слабо респектовао могућност просечне особе да размишља, разуме или делује у свету у коме он или она живи. „Има пуно чудних ствари у вези са културом”,

нагласио је. „Просечан IQ Американца је 100, јеси ли знао за тај податак?“ Претпостављајући да схватам оно што је њему било очигледно, Берниз ми је скицирао идеју да је ПР експерт заправо члан оне „интелигентне неколицине“ који саветује клијента „како да се бави масом... једноставно примењујући психологију“. Као припадник интелектуалне елите која обликује судбину друштва, ПР „професионалац“, објаснио је Берниз, усмерава све своје моћи ка свеопштој јавности које је есенцијално, без склоности ка размишљању, реактивно. Делујући у позадини, далеко од очију јавности, ПР стручњак је заправо „научник примењене социологије“, образован да ангажује разумевање „социологије, психологије, друштвене психологије и економије“ да би утицао на јавне ставове и управљао њима. Кроз разговор, Берниз је пренео своје халуцинације о демократији: високо образована класа тактичара за обликовање мисли је константно у послу, анализирајући друштвени терен и прилагођавајући ментални сценарио одакле јавни ум са својим ограниченим интелектом црпи своје мишљење. Несумњиво, ово становиште даје могућност летимичног погледа у Берниза. Што је још важније, оно осликава исконску таштину постављајући вештину ПР-а у шири контекст. Док су се неки расправљали око тога да ли је ПР мач са две оштрице преко кога институције и јавност настављају дијалог о демократији, улога јавности у том наводном дијалогу је најчешће таква да се њој само прати висина крвног пристиска и мери температура.

Важно је напоменути да је у време нашег разговора Берниз мислио да поље ПР-а није успело да испуни његова професионална очекивања. „Данас“, обратио ми се разочарано, „сваки глупан и неспособњаковић може себе назвати ПР консултантом. Пре два месеца ме је позвала млада жена и рекла: Чула сам да сте фини према младим људима. Могу ли да дођем и посетим Вас? Ја сам је питао: Чиме се бавите? ПР-ом, рекла је. Тако сам заказао састанак с њом, и када је ушла – имала је око двадесет и седам година, очигледно интелигентна – и...“

„Рекао сам: Чиме се бавите?“

„Рекла је: ПР-ом.“

„Нисам Вас то питао, рекао сам, шта радите?“

„Састављам огласе за Харвард Сквер.“

„Она је у послу ПР-а! Овај термин не само да је погрешно кориштен, већ га људи користе као назив за новинаре, за промотере, за све оне публицисте, индивидуе које једноставно покушавају да у новине убаци чланке који су погодни за клијента. С обзиром на то, по мојој дефиницији, особа у функцији обављања

посла ПР-а, а која себе тако назива (sic!), јесте научник примењене социологије који саветује клијента или послодавца у вези са друштвеним ставовима и подухватима које треба предузети да би се задобила подршка јавности од које зависи њена или његова способност за живот.”

Још једна фаза интервјуа заслужује посебну пажњу. Дошао сам да посетим Берниза зато што је био и учесник и сведок успона ПР-а током периода од скоро трећине века. У ишчекивању интервјуа надао сам се да ће ме његова сећања снабдети неким новим и јаснијим смислом историјског тла са којег је, ПР као феномен, изникао. По овом питању био сам највише фрустриран. Бернизова улога у ПР-у била је изванредна, таква да је имала тенденцију да потисне појединачне процесе или детаље који су му омогућили раст. Кроз интервју он је описао ПР као одговор на транс-историјски интерес: захтев, за људе од моћи, да обликују ставове свеукупне популације. За Берниза, ПР је осликавао прераду техника развијених у древне сврхе. Чинило се као да је мало мислио о сопственом животу или свом пољу интересовања као нечему што носи печат специфичне историјске ере. Док сам се припремао да га напустим, осетио сам се помало разочараним по питању овога.

А онда, када смо започели разговор о начину транспорта који бих могао да користим од његове куће до аеродрома, почела се одвијати необична конверзација. У сред већ познатих жалби на цену такси превоза и после савета да уштедим новац и одвезем се тролејбусом, Берниз је нагласио да он никада није научио да вози аутомобил. Изразио сам чуђење. Објаснио је да једноставно никада није морао да научи да вози; у његовој породици, од тринаестак чланова послуге готово је увек био и шофер. Берниз је тада наставио причу о једном посебном шоферу кога су звали „Глупи Џек”. Сваки дан, испричао ми је, Глупи Џек би се пробудио у пет ујутро да би се припремио да вози Берниза и његову жену (и његову партнерку у пољу ПР-а), Дорис Флајшман, у канцеларију. Поуздани шофер би се тада вратио у породичну кућу да одвезе њихове две ћерке у школу. Одатле би се вратио у канцеларију да би развозио Берниза и његову жену по састанцима предвиђеним за тај дан, одвајајући само време да би ћерке вратио из школе. По завршетку дана, по Бернизовим речима, потчињени Глупи Џек би ступио у кухињу и, док је кувар припремао вечерњи оброк, он би седео за столом са главом на рукама и дремао. Отишао би у кревет у девет сати само да би следећег јутра започео исту рутину. Поредјећи ову ситуацију у прилог цени такси превоза до аеродрома у данашње време, Берниз је завршио своју причу рекавши да је за

сав тај посао Глупи Цек добијао недељну плату од двадесет и пет долара и пола четвртка слободно сваке друге недеље. „То уопште није лоша погодба”, поверио се Берниз истичући предности које је његова породица баштинила из година попустљиве службе Глупог Цека. А онда, са зрном носталгије у гласу, закључио је причу: „Али то је било пре периода друштвене самосвести људи.”

У том моменту, у сањарењу о давно протеклој ери, моја потрага за историјским објашњењем – или барем делом објашњења – била је задовољена. У случајном спомињању „друштвене самосвести”, Берниз је осветлио историјски преокрет у друштвеној историји својине, непажљиво откривајући околности које су изнедриле праксу ПР-а. Како је двадесети век напредовао, људи више нису били вољни да се задовоље старомодним стандардима приклањања историји, који се миленијумима захтевао од њих.

Берниз је био дете буржоаског света, који је на многе начине био заробљен аристократским стилем богатства, а у коме су разлике међу класама биле врло оштро наглашене, у великој мери, дубокоусађеним обрасцима верности – послушношћу и обавезама – између господара и слуга. Као господин Стивенс (лик кога тумачи Антони Хопкинс) у филму *Остаци дана* (*The Remains of the Day*), Глупи Цек је такође био продукт оваквих околности.

„Друштвена самосвест” коју Берниз спомиње дошла је до тренутка када аристократске парадигме приклањања више нису биле одрживе, јер су се сусреле са лицем модерних, демократских, народних идеала који су се „закували” у нижим слојевима друштва. На том раскршћу, стратегије друштвене владавине почињу да се мењају, а Бернизов живот и каријера, додао бих, служе као сведочанство тој промени. Експлозивни идеали демократије бивали су изазвани древним обичајима који су дуго подржавали социјалну неједнакост. Јавност је потражујући права демократског држављанства по рођењу и социјалну правду позивала институције и људе од моћи да оправдају себе и своје привилегије. У тешком искушењу ових промена, аристократија је почела да уступа место технократији као стратегији владавине. Берниз је сазрео у друштву у коме је потреба за моћи, нужно, увећано издејствована из позадине претекста о „заједничком добру”. Берниз, дете аристократске варке, која га је обликовала у техничара масовног убеђивања, био је продукт „друштвене самосвести” који је схватио чињеницу да некада потчињени Глупи Цек, у савременом свету, неће више бити вољан да тихо спусти своју уморну главу на савијене руке на крају сваког дана само да би се пробудио и служио изнова следећег јутра. Рођен с привилегијом,

развивши се у технократу, Берниз илуструје бреме које је двадесети век сместио на социјалну и економску елиту; они су континуирано морали да се оправдавају јавности чија су срца и мисли сада носили идеале демократије. Када сам наставио своје истраживање, које је уследило после мог сусрета с Бернизом, увек сам изнова наилазио на страх дела моћне јавности који је подстицао мишљење раних практиканата ПР-а, прича о Глупом Цеку – човеку кога више нема – долазила ми је на ум изнова и изнова, подсећајући ме на људско месо које окружује кости великих институционалних развоја.

Још једна прича понавља исту тему овде. Негде око половине нашег сусрета, када сам се надао да ћу стећи увид у то како је Берниз приступио практичном делу посла, замолио сам га да опише како би он испланирао и спровео неки конкретни ПР задатак. Пре свега, Берниз ме је упутио, човек се мора решити конвенционалне менталне слике новинара. „Ми (притом је мислио на себе) нисмо имали директан контакт са масмедијима скоро педесет година.” Пре треба мислити, наставио је, о ПР консултанту као ономе чији је задатак да упути клијента како да предузме акције које „једноставно прекидају континуитет живота на тај начин да то изазове реакцију медија”.

„Како бисте то урадили?”, питао сам.

Берниз је размислио за тренутак, а затим се окренуо према свом столу где је нешто раније оставио примерак моје књиге. Подигао је и почео да прелази преко њених корица својим малим розикасто-сивим прстима, погледајући њену насловну страну, читајући за себе кратки опис садржаја и одломке из рецензија који су се налазили позади. А онда се са изразитом озбиљношћу у свом гласу окренуо мени:

„Да сте ми рекли: ’Волео бих да имам више читалаца ове књиге...’ (лупкајући је по корицама), сместа бих контактирао највеће америчко потрошачко удружење. А онда бих рекао директору тог удружења: ’Без сумње постоји, не могу Вам рећи тачно, али X процената Ваших чланова који су, без сумње, веома заинтересовани за слике које формирају финансије капиталистичког друштва и, сигуран сам, веома би волели да чују нешто о томе. Зашто не посветите један од Ваших дванаест састанака годишње потрошачким сликама, називу нове књиге, мислим да бих могао да доведем аутора да говори на Њујоршком састанку, а Ви онда уредите састанак са америчком телефонском компанијом да дођу да га унапред сниме како говори и, у тридесет највећих градова Сједињених Држава који имају Америчку потрошачку лигу, слушаћете озбиљан концепт о потрошачима и сликама...”

Берниз се окренуо мени и, са чудним тоном у свом гласу, сумирао је замишљени резултат свог хипотетичног телефонског позива директору највећег удружења потрошача:

„Свака од група потрошача има контакт с локалним новинама, а у неким случајевима чак би и Савезне новине могле доћи до ових вести или Ројтерс и Ви бисте постали интернационална звезда!”

Морам признати да сам био истински очаран. Ево ме овде, седим са Едвардом Бернизом, иноватором и уметником модерног ПР-а, слушавам га како примењује своју скупочену мудрост на мене и моју књигу. „Какав ласкавац! Овај човек стварно зна да угланца стару јабуку.” Недељама после интервјуа, био сам заголицан овим догађајем, препричавајући га пријатељима, студентима и свакоме ко је имао стрпљења да ме саслуша. За мене, та прича је заправо осликавала Бернизову привлачну личност, његов индустријски процес мишљења, његову способност да осмисли и конструише одговор.

А онда, око три месеца након интервјуа, када је догађај ишчилило из мог непосредног сећања, примио сам изненађујући, невероватан позив. Позвао ме је Стивен Бробек, председник Потрошачке федерације Америке, једне од највећих и најутицајнијих националних потрошачких организација. Бробек је желео да зна да ли сам вољан да будем главни говорник на следећем Конгресу потрошача у Вашингтону, на конвенцији која би окупила више од хиљаду чланова потрошачких организација широм земље. Желео је да говорим о америчкој потрошачкој култури и начинима како су заводљиве рекламне слике искориштене да промовишу расипање и једнократну употребу. Обавештен сам да би C-Span (Cable-Satellite Public Affairs Network), бележио моје излагање и емитовао га широм земље.

Још увек нисам знао да ли су Бернизови прсти умешани или је тај позив био продукт чисте коинциденције. Када сам се распитао о пореклу ове понуде нигде није било јасног, па чак ни посредног доказа Бернизове умешаности. Али онда сам се сетио још једног момента из нашег подужег разговора, када је Берниз проповедао невидљивост којом ПР експерт мора обавити свој посао. Када сам му споменуо, да иако га је *Лајф* магазин укључио у листу сто најутицајнијих Американаца двадесетог века, већина људи не би знала ко је он, одговорио је: „Сигуран сам у то... За просечног Американаца, твоје име треба да буде Валтер Кронкајт или... треба да будеш најлепша девојка... нека филмска глумица коју познају... У ПР-у, као и у правима, ти не знаш, нико не зна ко је адвокат већине људи, а адвокат, у теорији, може да уради много

више него мозак оног човека који то заправо чини... И ја мислим да то заправо треба да буде тако, јер нико не зна ко је мој доктор, на пример. Мислим, изузев пријатеља. А он може бити основ мог живљења.”

И ето, мистерија је решена. Али питање је остало и остаје не-одговорено. Ствари би неопрезно дошле да прођу већином како је то Берниз описао у својој хипотетичкој научној расправи о послу ПР практиканта, а ја сам остао да размишљам има ли уопште реалности, и да ли могу да је спасем?

Увеличано мојим заводљивим сусретом са Бернизом то је питање, и његова примена на свакодневни живот, оно које стоји у самом средишту ове књиге.

И још једна, последња напомена. Отишао сам у Кембриџ да интервјуишем Берниза и прикупим сакривене детаље о историји сакривених, иако свеprisутних, активности ПР-а. Сад када гледам уназад, веома сам потценио индивидуу са којом сам требао да разговарам. *A priori* сам претпоставио да је овај изузетно свесни обликоватељ јавне перцепције, овај трговац реалностима, био у исто време искрено отворен за унакрсно испитивање. Али у данима након нашег састанка постало ми је јасно да је читава моја посета унапред компонована од стране виртуоза. Чак ми је и понудио кључ којим се раскош нашег сусрета могла откључати. Током дугог, обимног интервјуа, за који сам мислио да га ја водим, Берниз се у једном моменту окренуо мени и рекао: „Новост је сваки отворени чин који штрчи из рутине околности. Добар ПР саветује свог клијента... да изведе такав отворени чин... прекидајући континуитет живота на онај начин који ће донети некакву реакцију.”

Од времена када сам ступио на праг његовог дома, нестрпљиво чекајући одговор, преко моје вожње лифтом преко степеница, шетње кроз његову галерију историјских фотографија, па све до растанка пет сати касније, Берниз, који је још увек наплаћивао консултације хиљаду долара по сату, давао ми је, бесплатно, емпиријску, стварну лекцију из ПР-а. Изнад свега осталог, што сам прикупио из мог путовања у Кембриџ, ово је био главни бенефит из мог судара са Бернизом: искусити човека самог, још увек жустрог у својој стотој, у акцији.*

Превела с енглеског
Бранислава Васић Ракочевић

* Одломак из књиге: Stuart Ewen, *PR! A Social History of Spin*, Basic Books, New York 1996.